

OGGZ-monitor 2008

Colofon

Titel: OGGZ-monitor 2008
Opdrachtgever: Gemeente Helmond
Opdrachtnemer: Afdeling Onderzoek en Statistiek
Gemeente Helmond
Truus Ruijs
Datum: maart 2008

Samenvatting

De dienst Samenleving en Economie heeft verzocht om een indicatie van het aantal dak- en thuislozen in Helmond en de omliggende Peelgemeenten, voor de afloop van het eerste jaar van de Wet Maatschappelijke ondersteuning. De informatie zal worden gebruikt als bouwsteen voor het Stedelijk Kompas, dat ten doel heeft de dak- en thuisloosheid tegen te gaan. Aangezien Helmond voor dit beleid centrumgemeente is, strekt de informatiebehoefte zich over de gehele Peelregio uit.

Op basis van de beschikbare jaarverslagen (2006) van de bij dak- en thuislozen betrokken instellingen is een overzicht samengesteld van het aantal cliënten aan diverse werksoorten voor zorg-, hulpverlening en begeleiding. Dit overzicht is aangevuld op basis van gesprekken met politie, jeugdzorg en de sociale dienst.

Dak- en thuisloosheid

De grotere reguliere instellingen die opvang en begeleiding verzorgen (SMO, Novadic-Kentron, stichting Bemoeizorg en GGZ) hebben in gemeenschappelijke afstemming een aantal werksoorten benoemd die zij rekenen tot dienstverlening aan feitelijke en potentiële dak- en thuislozen. In hun beleving kunnen de deelnemers aan de geselecteerde werksoorten bij elkaar worden opgeteld. In ditzelfde overleg is tevens bepaald dat cliënten bij de GGZ niet als afzonderlijke werksoort geteld worden bij de doelgroepen van OGGZ.

Deze instellingen komen hierbij tot een totaal van 323 feitelijk daklozen en 303 residentieel daklozen (thuislozen). Als risicogroepen tellen zij 1.061 personen met eigen huisvesting die begeleiding krijgen. Per 1000 inwoners kent de regio Peelland derhalve 3,1 personen die feitelijk of residentieel dakloos zijn en 5,3 personen die de noodzakelijke (woon)begeleiding krijgen.

Onderschatting en overschatting van het volume van de doelgroep

De grotere reguliere instellingen hebben de zwerfjongeren die contact hebben met het JIP en daar deels ook hun briefadres voor een uitkering hebben, buiten het overzicht van dak- en thuislozen in Helmond en Peelregio gehouden. Dit lijkt te duiden op een onderschatting van het aantal zwerfjongeren in dit basisoverzicht.

Grote financiële problemen en relatieproblemen behoren tot de meervoorkomende aanleidingen van dak- en thuisloosheid. In het overzicht van de grotere reguliere instellingen is niet zonder meer duidelijk in hoeverre cliënten bij maatschappelijke dienstverlening of andere relevante instellingen betrokken zijn bij de overzichten van cliënten die (woon)begeleiding krijgen door SMO of de stichting Bemoeizorg. Hetzelfde geldt voor dreigende woninguitzettingen naar aanleiding van thuisteelt van wiet. Het is onduidelijk of dit duidt op een onderschatting van het aantal in zorg te nemen 'verkommerden en verloederden'. Het is echter goed mogelijk dat een deel van deze cliënten gebaat zou zijn met een hulpverleningstraject ter preventie dat zij in de fase van 'verkommerd en verloederd' terecht komen.

Helmondse instellingen: Goed in bereik

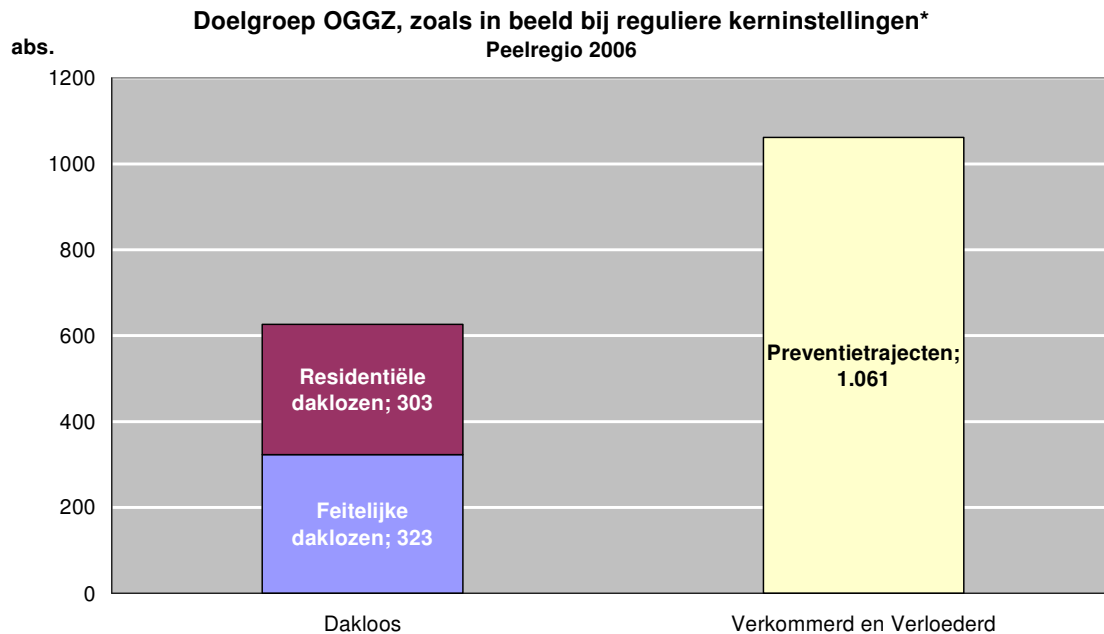
De resultaten over de bereikte dak- en thuislozen uit Helmond en omliggende Peelgemeenten komen hoger uit dan kengetallen uit ander onderzoek. Mogelijk is er sprake van andere afbakening in de tellingen, mogelijk is er sprake van een beter bereik van de dak- en thuislozen door de instellingen in de Peelregio. Naar verhouding zou de Peelregio qua aantallen dak- en thuislozen eerder in de buurt staan van een gemeente als Amsterdam, dan bijvoorbeeld een gemeente als Apeldoorn of een provincie als Flevoland.

Opvallend is, dat

- het aandeel als cliënt geregistreerde dak- en thuislozen in de Peelregio ligt in de lijn der verwachting, als we dit aandeel vergelijken met dat in andere regio's (voorzover bekend). Het

aandeel verslaafden ten opzichte van het aandeel dak- en thuislozen staat in de Peelregio relatief dicht op elkaar, in vergelijking tot de situatie in Apeldoorn, Flevoland en Amsterdam.

- het aandeel zwerfjongeren in de Peelregio dat begeleiding of opvang krijgt is hoger en mogelijk zelfs beduidend hoger dan elders.
- het aandeel overlastvoorvallen betreffende dak- en thuisloosheid waarvan een melding of incident geregistreerd staat bij de lokale politie, in de Peelregio beduidend lager is dan in de andere gemeenten van Zuidoost Brabant.

* Kerninstellingen: Stichting Maatschappelijke Opvang; Novadic-Kentron; GGZ; Stichting Bemoeizorg. In het overleg over het Stedelijk Kompas hebben zij de gegevens uit hun jaarverslagen zoveel mogelijk gescreend op dubbeltellingen.

Herkomst van de OGGZ-ers

De cliënten die tot de OGGZ-groep gerekend worden, zijn voor 80% afkomstig uit de regio Peelland. De regionale achtergrond verschilt per type OGGZ. Onder de feitelijke daklozen betreft het 45%, onder de residentiële daklozen gaat het om 76%; bij de preventieprojecten blijkt 90% uit de Peelregio te komen. Bij de feitelijke daklozen die gebruik maken van het passantenverblijf is meer dan de helft niet uit Peelland. Een deel komt ook uit het buitenland.

Signalen uit de dienstverlening: gemengde berichten

Cliënten bij dienstverlenende instellingen zijn in het algemeen niet dakloos, thuisloos of verloederd; ontwikkelingen in hun cliëntaantallen kunnen echter wel gebruikt worden als indicatie (voorafschaduw) voor ontwikkelingen in de OGGZ-doelgroepen. Het beeld is niet compleet, doordat van diverse instellingen slechts een jaar van waarneming beschikbaar is.

De administraties van de verschillende dienstverlenende instellingen laten een verschillend beeld zien van de ontwikkelingen in aantallen geregistreerde cliënten, contacten of verdachten. Van de 15 signalen zijn er 5 waarin geen ontwikkeling te melden is, omdat er bij het samenstellen van dit rapport de gegevens van slechts één jaar bekend waren; bij 4 signalen is een toename te zien; bij 4 signalen is een afname te zien; bij 2 signalen toont de ontwikkeling in aantallen een wisselend karakter.

Tabel 1. Ontwikkeling in geregistreerde aantallen

	kalenderjaren	stabiel	wisselend	toename	afname
Politiegegevens					
buitenslapers	2004-2007			toename	
alcoholverslaving	2004-2006				afname
drugsverslaving	2004-2006				afname
huiselijk geweld	2004-2006		wisselend		
Zwerfjongeren					
Alg Rekenkamer	2003-2007		wisselend		
BJ Brabant (JIP)	2007	x			
SMO	2007	x			
Zorg-voor-Jeugd	2007	x			
Bemoeizorg cliënten	2004-2006			toename	
Madi: huiselijk geweld	2006	x			
GGZ: cliënten	2004-2006				afname*
Verslavingszorg	2004-2006			toename	
Briefadres	2007	x			
Schuldhulpverlening	2006-2007			toename	

* Bij de GGZ heeft een bestandsopschoning plaatsgevonden; in feite begint nu een nieuwe reeks.

Conclusie

De Peelregio heeft een relatief goed bereik van de doelgroep. De laatst bekende cijfers tonen een bereik van 626 personen door de reguliere instellingen voor opvang van dak- en thuislozen (3,1 per 1.000 inwoners) en 1.061 personen in preventie- / hersteltrajecten (5,2 per 1.000 inwoners). In totaal bereiken de reguliere instellingen voor dit type zorg dus 1.687 personen (8,3 %). Het aandeel dak- en thuislozen komt overeen met het gemiddelde van Nederland, met dien verstande dat de aantallen voor de Peelregio een minimaal aantal dubbeltellingen kent, terwijl dat voor Nederland als totaal nog onduidelijk is.

Dit laat onverlet dat duidelijkheid over het aantal cliënten en de aard van de te verstrekken zorg van belang blijft, om een helder zicht te hebben op de zorgvuldigheid en efficiëntie van de zorgtrajecten. Het uitfilteren van dubbeltellingen in het overleg van het Stedelijk Kompas laat zien, dat een dergelijke samenwerking een verdere stap kan zijn in het opstellen van integrale zorgplannen voor cliënten die bij meer dan één instelling staan ingeschreven en het verbreden van zorg -waar van toepassing- voor cliënten die slechts bij één instelling staan ingeschreven.

Tevens is met deze inventarisatie duidelijk geworden dat ook in deze regio personen bereikt worden door andere dan de reguliere instellingen voor de zorg aan dak- en thuislozen. De zorg en in het bijzonder de opvang van deze personen kan baat hebben bij het in enigerlei vorm betrekken van deze instellingen in het overleg rond het Stedelijk Kompas. Dit betreft met name de contactpersonen bij het Jongeren Informatiepunt (voor de zwerfjongeren) en de gemeentelijke afdeling SE/WI (voor de daklozen met briefadres).

Dat hier sprake is van een relatief hoog bereik van de dak- en thuislozen, blijkt uit de vergelijking met het bereik in andere regio's. Dat dit ook een relatief beter bereik is dan elders, kan worden afgeleid uit de politiecijfers betreffende overlast van dak- en thuislozen. Het lagere aantal bij de politie geregistreerde overlastvoorvallen is een indicatie dat in deze regio relatief minder dak- en thuislozen zijn dan elders.

Aanbeveling 1

In samenwerking tussen BJ Brabant en SMO vaststellen of beide instanties inderdaad twee verschillende groepen zwerfjongeren begeleiden. Op basis hiervan bezien in hoeverre uitbreiding van de mogelijkheden voor opvang van zwerfjongeren nodig is, dan wel afstemming van de zorgtrajecten.

Aanbeveling 2

In samenwerking tussen de diverse dienstverlenende instellingen zoals MaDiHP en Schuldhulpverlening, maar ook bijvoorbeeld instellingen die zich bekommeren om oudere alleenstaanden, op gezette tijden vaststellen of hier mogelijk een beroep op OGGZ-hulp aan de orde is.

Aanbeveling 3

Nu instellingen er steeds meer toe overgaan om individuele zorgafspraken te maken met hun cliënten en deze vastleggen in zorgdossiers, zou het zeer informerend zijn als de instellingen in hun jaarverslag een paragraaf opnemen waarin zij naast het aantal cliënten als zodanig ook het aantal cliënten opnemen met wie zij zorgafspraken hebben gemaakt en onder vermelding van het aantal cliënten dat onder de OGGZ-zorg valt.

Aanbeveling 4

Een werkconferentie beleggen met de relevante instellingen om te bespreken of een gemeenschappelijk, multidisciplinair contactmoment met een cliënt zinvol is (hetzij bij de intake, hetzij na een -monodisciplinair- begeleidingstraject van bijvoorbeeld drie maanden).

Zwerfjongeren per gemeente, 2007

Gemeente	Aantal zwerfjongeren ¹⁾	Aantal 18 - 23 jarigen ingeschreven in GBA	Aantal zwerfjongeren per 1.000 18-23 jr
Helmond ²⁾	32 (63)	5.335	6,0 (11,8)
Eindhoven	120	17.416	6,9
Apeldoorn	100	9.995	10,5
Amsterdam	417	59.549	7,0
Nederland totaal	5.934	1.166.643	5,1

¹⁾ <http://www.rekenkamer.nl>; indien bovengrens en ondergrens van een schatting is vermeld, geeft dit overzicht het gemiddelde tussen deze.

²⁾ In afwijking van het overzicht van de Rekenkamer zijn in Helmond, in de periode januari - november 2007, al contacten met 63 zwerfjongeren .

Dak- en thuislozen en dubbelregistraties

Gemeente	Aantal dak-/ thuislozen ¹⁾		Aantal inwoners, geregistreerd in GBA	Aantal dak-/thuislozen per 1.000 inwoners	
Helmond en Peelregio	626	6% bleek dubbel	201.636	3,1	5% niet ger.
Eindhoven	300 - 500		209.699	1,9 - 3,2	
Provincie Flevoland	1.016	2% bleek dubbel	370656	2,7	enkel niet ger.
Apeldoorn	163 - 310	12% bleek dubbel	156.051	1,0 - 2,0	47% niet ger.
Amsterdam	2.630	27% bleek dubbel	742.884	3,5	5% niet ger.
Nederland totaal	50.000		16.357.992	3,1	

- 1) Peelland: gezamenlijke vaststelling door SMO, Novadic-Kentron, GGZ en Stichting Bemoeizorg;
- 2) Eindhoven: gemeente schat het op ca 300 en de nachtopvang op ca 500;
- 3) Flevoland: Universiteit van Amsterdam; dubbeltellingen zijn uitgezuiverd.
- 4) Apeldoorn: bureau Intraval; bereikt 163, bijgeschat tot 310; dubbeltellingen zijn uitgezuiverd.
- 5) Amsterdam: gemeentelijke dienst i.s.m. de instellingen; dubbeltellingen zijn uitgezuiverd.
- 6) Nederland: Leger des Heils (schatting).

Inhoud

Samenvatting.....	I
1. Inleiding	1
1.1. Wat is de OGGZ?	1
1.2. Doelgroep van OGGZ.....	1
1.3. Doel van de OGGZ-monitor.....	2
1.4. Zorg in Helmond en de Peelregio	3
1.5. Afstemming in de regio Peelland	4
2. Doelgroep in beeld bij de instellingen.....	7
2.1. Daklozen	7
2.2. Thuislozen.....	9
2.3. Verkommerden en verloederden met eigen huisvesting	9
3. Signalen vanuit de dienstverlening.....	11
3.1. Politiegegevens.....	11
3.2. Zwerfjongeren	12
3.2.1. BJ Brabant, het Jongeren Informatie Punt (JIP)	13
3.2.2. Stichting Maatschappelijke Opvang (SMO).....	13
3.2.3. Zorg-voor-Jeugd	14
3.3. Vangnet van de Stichting Bemoeizorg.....	15
3.4. Huiselijk geweld	16
3.5. GGZ	17
3.6. Novadic-Kentron	17
3.7. Uitkeringen op een briefadres.....	18
3.8. Aanvragen schuldhulpverlening.....	19
4. Signalen vanuit bevolkingsenquêtes	21
4.1. Eenzaamheid	21
5. Vergelijking met andere gemeenten.....	23
5.1. Zwerfjongeren	23
5.2. Niet-bereikte zwerfjongeren.....	24
5.3. Daklozen	24
5.4. Dak-/thuislozen ten opzichte van verslaafden	25
5.5. Niet-bereikte dak-/thuislozen	25
6. Conclusies	27
6.1. Inleiding.....	27
6.2. Omvang van de doelgroep	27
6.3. Ontwikkeling.....	28
6.4. Witte plekken	28
6.5. Vergelijking met andere gemeenten.....	29

1. Inleiding

1.1. Wat is de OGGZ?

De openbare geestelijke gezondheidszorg (oggz) kan worden omschreven als zorg voor mensen die daar meestal niet zelf om vragen, maar die deze wel nodig hebben. De vraag om hulp is veelal afkomstig van familie, burens, omstanders of politie¹.

Het gaat om zorg voor 'kwetsbare burgers', sterker nog, het gaat om zorg voor een specifieke groep van kwetsbare burgers. De 'o' van oggz staat er niet voor niets. Het gaat om mensen met een complexe probleemsituatie, mensen die hulp nodig hebben maar moeilijk zijn onder te brengen in het reguliere, hoofdzakelijk op één probleemveld gespecialiseerde, zorgaanbod.

Zo is een psychiatrisch ziektebeeld vaak reden om iemand niet op te nemen in de reguliere verslavingszorg. Omgekeerd is verslaving aan harddrugs vaak reden om iemand niet op te nemen in de reguliere geestelijke gezondheidszorg.

Het probleemgebied dat valt onder de oggz omvat meestal een combinatie van psychiatrische of psychosociale problemen en problemen op het gebied van huisvesting, financiën en verslaving. Huiselijk geweld kan eveneens een factor zijn. Soms zijn de problemen ook aanleiding voor meldingen bij de politie. De complexe probleemsituatie in combinatie met het zorgmijdende karakter van de betrokken personen vraagt om een coördinerende en outreachende vertrouwenspersoon.

In Bijlage 1 staan voorbeelden van activiteiten en voorzieningen die in het kader van OGGZ kunnen worden aangeboden; deze zijn ontleend aan de Handreiking OGGZ in de Wmo van het Ministerie van VWS.

De openbare geestelijke gezondheidszorg is als prestatieveld 8 onderdeel van de Wet op de Maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Het is daar geflankeerd door prestatieveld 7 waarin de Maatschappelijke opvang aan de orde komt en prestatieveld 9 dat zich richt op de Verslavingszorg. De Openbare geestelijke gezondheidszorg (OGGZ) richt zich in het bijzonder op die mensen bij wie ernstige problemen zich opstapelen ('meervoudige problematiek') en daarvoor geen hulp zoeken, maar zich steeds verder terugtrekken op zichzelf. Als zij al in contact komen met voorzieningen, dan is dat veelal noodgedwongen vanuit één van hun problemen, zoals bijvoorbeeld een grote huurschuld, politiecontact naar aanleiding van overlast, huiselijk geweld, en dergelijke. De OGGZ beoogt om naast de actuele aanleiding voor het beroep op een voorziening, zicht te krijgen of er sprake is van een bredere of onderliggende probleemsituatie en ondersteuning te bieden op het gehele probleem in plaats van alleen op de acute aanleiding.

De OGGZ is ook bedoeld om voorzieningen in te zetten die in het ene geval voorkomen dat mensen afglijden tot een uiterste consequentie als bijvoorbeeld dakloosheid en in het andere geval mensen vanuit dakloosheid terugleiden naar een meer geregeld bestaan, een leven dat meer ingebed is in de samenleving.

1.2. Doelgroep van OGGZ

Cruciaal kruispunt in de doelgroepbepaling is de woonsituatie. Uiteindelijk, als de problemen voldoende doorgewoerd zijn, raakt men zijn huis kwijt. Ofwel door een gerechtelijk dwangbevel, ofwel door weg te lopen.

- De doelgroep in enge zin kan worden omschreven aan de hand van het aantal mensen dat zijn/haar huis kwijt is: de dak- en thuislozen.
- De doelgroep in brede zin kan worden omschreven aan de hand van problemen die serieus ertoe kunnen leiden dat men zijn huis kwijt raakt.

¹ omschrijving door het Trimbos-instituut: het landelijk kennisinstituut voor de geestelijke gezondheidszorg, de verslavingszorg en de maatschappelijke zorg.

Dakloos

Het onderscheid tussen dak- en thuislozen wordt gemaakt aan de hand van de woonsituatie. Iemand die gebruik maakt van de nachtopvang, op straat slaapt of van adres naar adres shopt, noemen we dakloos. Iemand die woont in een voorziening van de maatschappelijke opvang, noemen we thuisloos.

Het Trimbos-instituut¹ hanteert de volgende definities:

Daklozen	Degenen die een zwervend bestaan leiden en de nacht buiten, in openbare gebouwen of voor een beperkt aantal nachten in de nachtopvang doorbrengen
Thuislozen	Degenen die langdurig gebruikmaken van residentiële huisvesting (waaronder sociale pensions, beschermd wonen, thuislozeninternaten, gevangenissen en ziekenhuizen)

In de praktijk zijn er ook mensen die gedurende kortere periode (minstens vier weken aansluitend) verblijven op plekken als kraakpanden, caravans, of bij familie / vrienden zonder dat zij zicht hebben op langdurige huisvesting daar. Mensen die 'shoppen' tussen dergelijke particuliere adressen onttrekken zich veelal aan waarneming als 'thuisloze'.

Ook wisseling tussen daklozenopvang, opvang bij vrienden, enzovoort, komt voor.

Residentieel dakloos

De verschillende groepen thuislozen zitten niet allemaal vanuit dezelfde historie residentieel gehuisvest. De thuislozen die wel onderdeel uitmaken van de OGGZ-doelgroep, worden dan ook nader aangeduid als 'residentieel dakloos'. Dit zijn bijvoorbeeld mensen die wonen in Huize d'n Herd.

Wel thuisloos, niet residentieel dakloos

In principe zijn mensen ook thuisloos die

- intramurale zorg krijgen in de verzorgingshuizen De Pannehoeve, Alphonsus en de Eeuwsels
- wonen in een persoonsgerichte woonvoorziening voor mensen met een verstandelijke beperking (zoals het Rijtven)
- verblijven in de vrouwenopvang

Deze personen worden vooralsnog buiten deze aanzet tot OGGZ-monitor gehouden.

Verkommerd en verloederd met eigen huisvesting

Mensen die in een eigen (huur-)huis wonen en zichzelf en hun woonomgeving danig verwaarlozen of overlast veroorzaken, vormen de derde groep die onderdeel vormt van de OGGZ.

Aandachtspunt

Aandachtspunt zijn mensen die opgevangen worden door particulieren (familie / vrienden), waarbij de 'kortere periode' zich stilzwijgend uitstrekt van weken naar maanden en de vriendendienst een vriendenlast wordt.

1.3. Doel van de OGGZ-monitor

Informatie van de monitor moet input vormen voor het Stedelijk Kompas.

In deze eerste versie van de OGGZ-monitor is de focus op de indicatie van het aantal mensen dat (potentieel) dakloos en thuisloos is, in Helmond en de Peelregio.

De mogelijkheid is open om in een volgende fase de monitor uit te breiden met indicatoren voor prestatieafspraken van de instellingen die opereren op dit terrein.

Het verzoek is de ontwikkeling van een monitor en uitvoering van eerste meting voor het einde van het jaar 2007 (invoeringsjaar van de Wmo). Daarbij ontstaat inzicht in de volgende vragen:

- Hoe groot is de groep dak- en thuisloze burgers in Helmond en regio?
- Is er een groep daklozen, die niet bereikt worden door de huidige opvanginstellingen (bijv. zwervjongeren)?
 - Hoe groot is deze?
 - Over welke argumenten beschikken we dat we het merendeel van de doelgroep in beeld hebben (rol bemoeizorg)?
- Welke risicogroepen van burgers bestaan er die op termijn een dak- en thuisloos bestaan zouden kunnen leiden? Om welke groepen gaat het en om hoeveel mensen gaat het? Bijvoorbeeld burgers die woonbegeleiding van SMO ontvangen, ontvangen ambulante verslavingszorg of GGZ, etc.
- Volstaat de huidige monitor of is verdere doorontwikkeling wenselijk? Welke aanbevelingen kunnen gedaan worden voor deze monitor? Zoals welke onderwerpen toevoegen, hoe vaak uitvoeren, samenwerking met GGD, etc.

Aandachtspunten

De aandachtspunten zijn dan:

- Niet alleen aandacht voor bereik, maar zeker ook voor niet-bereik (problemen in de straat en achter de voordeur)
- Tegengaan van dubbeltellingen (veel mensen hebben meervoudige problematiek en komen eventueel zowel bij verslavingszorg als GGZ in bestanden voor).

1.4. Zorg in Helmond en de Peelregio

In Helmond en de Peelregio zijn een beperkt aantal instellingen betrokken bij de zorg voor dak- en thuislozen en zij die dak-/thuisloos dreigen te worden. Deze instellingen werken nauw samen en stemmen met elkaar af wie welk deel van de zorg op zich neemt. Er wordt dus ook druk doorverwezen. Sommige instellingen zorgen meer voor begeleiding, andere voor opvang. De cliëntoverzichten zullen daarom ook overlappen in die zin dat sommige inwoners bij meer dan een instantie gemeld staat als cliënt.

Peelregio

De Peelregio bestaat uit de gemeenten Asten, Deurne, Gemert-Bakel, Helmond, Laarbeek en Someren.

Sinds de fusie Geldrop - Mierlo in 2002 wordt Mierlo niet meer tot de Peelregio gerekend. De zorg rekent Mierlo soms nog steeds tot hun verzorgingsgebied; dit geldt in elk geval voor de Bemoeizorg.

Zorg-, Hulp- en Dienstverlening

In principe is informatie nodig uit de cliëntbestanden van de reguliere instellingen voor zorg-, hulp- en dienstverlening. In deze regio zijn dit met name de stichting maatschappelijke opvang (SMO; crisisopvang en opvang voor thuislozen) en de stichting Novadic-Kentron (instituut voor verslavingszorg). De ring wordt ruimer als ook instanties worden betrokken als ook woningcorporaties, algemeen maatschappelijke werk / Madihp, GGZ, politie en justitie.

- Niet iedereen die als cliënt staat ingeschreven bij een hulp- of zorginstelling is dak- of thuisloos.
- In gezamenlijk overleg kunnen deze instellingen waarschijnlijk precies aangeven welke van hun cliënten dak- of thuisloos is en of dit samengaat met een verslaving of andere indicatie

Informatie en advies

Er zijn ook (aankomende) dak- en thuislozen die geen gebruik maken van maatschappelijke opvang of andere reguliere vormen van hulpverlening. Hiervoor zijn in Helmond twee vangnetten:

1. de stichting Bemoeizorg. Mensen met complexe problemen zijn vaak wel 'in beeld' bij hun omgeving: burens, familie, woningbouwverenigingen. Burgers die zich zorgen maken kunnen potentiële cliënten aanmelden bij de stichting Bemoeizorg. Dit is een initiatief van de GGZ waarin intensief wordt samengewerkt met Novadic-Kentron. De laagdrempeligheid om cliënten aan te melden en de toenemende bekendheid van deze stichting (ze bestaat nu ruim tien jaar) vormen geen garantie, maar geven wel hoop op een goede afdekking van deze groep. Naast de burgers kunnen overigens ook de (buurt-)politie, en instanties op het gebied van zorg-, hulp- en dienstverlening cliënten aanmelden.

De aanmeldingen worden gescreend op validiteit.

2. het Jongereninformatiepunt (JIP) van BJ Brabant. Doelgroep zijn jongeren in de leeftijd van (bijna) 18 jaar tot en met 23 jaar. Ook jongeren die geen vaste woonplek hebben ('zwerfjongeren'), maken gebruik van dit JIP. Jongeren komen naar het JIP op basis van mond-op-mond reclame, zij worden niet gestuurd.

De stichting BJ Brabant is vaak het eerste aanspreekpunt voor jongeren en jongvolwassenen. Deze stichting verwijst voor (nacht-)opvang door naar SMO als de jongeren niet zelf al een tijdelijk onderdak hebben gevonden.

Uitkeringen

In principe is van alle inwoners van een gemeente het verblijfsadres bekend bij de Gemeentelijke Basisadministratie. Als men geen woonadres heeft of in een instelling verblijft, kan men ingeschreven worden op een briefadres. Daardoor is men toch opgenomen in de basisadministratie en blijft men schriftelijk bereikbaar voor officiële instanties. Ook instanties die uitkeringen overmaken, staan een rekeningnummer gelieerd aan zo'n briefadres toe. Men mag geen postbusnummer opgeven.

Om voor een briefadres in aanmerking te komen, moet men ten minste aan de volgende voorwaarden voldoen:

- men heeft geen vast adres waar men naar verwachting gedurende een half jaar ten minste twee derde van de tijd zal verblijven; of
- men verblijft in een instelling (voor gezondheidszorg, op het gebied van kinderbescherming of in een penitentiaire instelling);
- de (hoofd)bewoner van het opgegeven briefadres stemt (schriftelijk) in met de inschrijving op zijn/haar woonadres. Hij of zij garandeert daarmee dat degene die het briefadres nodig heeft via hem of haar bereikbaar is.

Leefbaarheid en Veiligheid

Overlast naar aanleiding van dak- en thuisloosheid wordt soms gemeld bij de politie; ook deze gegevens (code 379) maken daarom deel uit van dit overzicht.

Een tweede indicatie gebaseerd op politiegegevens is de informatie over het aantal meldingen van verdachten bij wie een risico voor de veiligheid van de verbaliserende agent bestaat naar aanleiding van alcohol- of drugsgebruik.

Een derde indicatie is de informatie over veelplegers in een gemeente. Vooral als al bekend is dat zij niet beschikken over reguliere huisvesting of reguliere bron van inkomsten.

1.5. Afstemming in de regio Peelland

De grotere reguliere instellingen voor zorg-, hulp- en dienstverlening hebben onderling afgestemd welke werksoorten specifiek gericht zijn op de cliënten die onder de OGGZ vallen. In hoofdstuk 2 staan de werksoorten die deze instellingen hebben geselecteerd, gegroepeerd in rangorde tot feitelijke dakloosheid.

- Vrijwel al deze werksoorten worden door de Stichting Maatschappelijke Opvang (SMO) uitgevoerd. Vanuit het Jaarverslag SMO 2006 is dan ook, per werksoort, aanvullende informatie te vinden over herkomstgemeente, aanmelding en uitstroom.
- Het Jaarverslag is een verantwoording van de activiteiten van SMO in het kalenderjaar 2006; in het geval dat cliënten doorstromen van de ene werksoort naar de andere, worden ze daarom bij beide werksoorten meegeteld.
- In aanvulling op de cliënten van SMO zijn nog cliënten van andere werksoorten opgenomen. De grootste groepen hiervan zijn de cliënten die gebruik maken van de dagopvang van verslaafde daklozen door Novadic-Kentron (Jaarverslag 2006) en de cliënten die staan ingeschreven bij de stichting Bemoeizorg (Jaarverslag 2006). Van andere groepen gaat het om relatief kleine aantallen. Ook voor deze cliënten geldt dat zij gedurende het kalenderjaar mogelijk aan andere werksoorten hebben deelgenomen.

Mensen worden meestal niet van de ene op de andere dakloos en zwervend. Diverse symptomen kunnen hieraan vooraf gaan (zie kader). In hoofdstuk 3 worden een aantal indicaties beschreven met overzichten van de mate waarin zij voorkomen.

- Voor de duidelijkheid: er is geen rechtstreekse lijn van één bepaald symptoom naar dak- of thuisloosheid.

Overzicht zonder dubbeltellingen

De grotere reguliere instellingen SMO, Novadic-Kentron, GGZ en de stichting Bemoeizorg hebben in hun gezamenlijke overzicht de deelnemers aan de onderscheiden werksoorten opgeteld. Gekozen is enkel voor cliënten bij werksoorten van SMO en Novadic-Kentron. Kennelijk is de verwachting van deze instellingen dat er niet veel overlap in cliënten is tussen deze geselecteerde werksoorten, terwijl de GGZ-clieënten die deel zouden uitmaken van dit overzicht al geteld worden bij deze werksoorten.

Dakloosheid begint met het verlies van huisvesting.

Er zijn vijf manieren waarop dakloosheid ontstaat, die vaak in onderlinge combinaties optreden:

1. In een aanzienlijk deel van de gevallen gaat het om huisuitzettingen of om verlies van marginale woonruimte zoals kraakpanden, waarna men er niet in slaagt nieuwe woonruimte te vinden.
2. Een flinke groep komt uit een institutie met een volledig verzorgingsaanbod, zoals psychiatrische ziekenhuizen, jeugdinternaten, gevangenissen en asielzoekerscentra. Nadat ze deze al dan niet gedwongen hebben verlaten, zijn ze niet bij machte zelf voor woonruimte te zorgen.
3. Financiële problemen door baanverlies of schulden zijn in verschillende gevallen ook de bron van dakloosheid.
4. Er is een groep die vanwege verstoorde sociale relaties het huis verlaat of uitgezet wordt en geen nieuwe woonruimte vindt.
5. Niemand kiest bewust voor dakloosheid; wel zijn er voorbeelden van mensen voor wie het "vrije" daklozenbestaan of de beschikbaarheid van drugs een zekere aantrekkingskracht heeft.

Bron: Lia van Doorn *Een tijd op straat. Een zevenjarige volgstudie naar (ex-)daklozen in Utrecht (1993-2000)* NIZW Uitgeverij.

Niet-bereik

Jaarverslagen en andere gebruikte bronnen bevatten normaliter geen uitsplitsing van cliënten naar woonsituatie, een specifiek hierop gerichte instantie (SMO) daargelaten. Duidelijk zal zijn dat niet elke cliënt die met psychosociale problematiek kampt (bijna) dak- of thuisloos is.

Iedereen heeft wel globaal een idee wat te verstaan onder dak- en thuislozen, maar voor een precieze vaststelling van de groep is dit niet voldoende. Een vervolgactie om de omvang van de groep preciezer vast te stellen is dus nog steeds aan de orde.

1. Slechts een (beperkt) deel van de cliënten valt onder de oggz-achtige problematiek. Alleen de instellingen zelf beschikken over de informatie voor wie van hun cliënten dit van toepassing is;
2. Een deel van de oggz-ers is als cliënt in beeld bij meerdere instellingen voor zorg-, hulp- en dienstverlening;
3. Een deel van de oggz-ers is niet als cliënt in beeld, maar staat wel in contact met de stichting Bemoeizorg of het Jongereninformatiepunt (BJ Brabant/JIP);
4. Een deel van de oggz-ers is bij de politie in beeld naar aanleiding van overlastmeldingen door burgers of incidenten die de politie opmerkt bij surveillance;
5. Een deel van de oggz-ers is in beeld bij uitkeringsinstanties, namelijk daar waar de uitkering wordt overgemaakt naar een zogeheten briefadres.

Er kan een onderscheid worden gemaakt in potentiële en bereikte doelgroepen²:

- Potentiële doelgroepen zijn bijvoorbeeld: mensen met meervoudige psychische en sociale problemen die onder het bestaansminimum leven, personen zonder vaste woon- of verblijfplaats, mishandelde vrouwen, mensen die verwickeld zijn in een huisuitzettingsprocedure, personen met grote schulden, mensen die in logementen of goedkope hotels verblijven en personen die vertrekken uit zorginstellingen, asielzoekerscentra en gevangenissen.
- Bereikte groepen zijn te lokaliseren bij opvangvoorzieningen, de ggz, de verslavingszorg en de GGD. Het gaat om zowel residentiële als ambulante opvang. De bereikte doelgroep hoeft niet per se overeen te komen met de beoogde doelgroep.

² Opsomming is van het Trimbos-Instituut.

2. Doelgroep in beeld bij de instellingen

Dak- en thuislozen zijn niet onzichtbaar. Zij hebben een slaapplek nodig en inkomsten. Dit zijn twee aanknopingspunten voor het in kaart brengen van de groep. Het zal duidelijk zijn dat alleen (vertrouwelijk) overleg tussen de instanties die de dak- / thuislozen waarnemen, kan leiden tot een zuivere schatting van het werkelijk aantal dak- / thuislozen dat is waargenomen. Zij kunnen gezamenlijk het totaal aantal waarnemingen terugbrengen tot de unieke personen op wie waarnemingen betrekking hebben.

Slaapplekken

Daklozen leiden een zwervend bestaan, zij hebben geen vaste woonplek. Hun slaapplekken zijn de openbare ruimte (portieken, parken, e.d.) en soms maken zij gebruik van het voorzieningenaanbod van de maatschappelijke opvang. Ook overnachten zij soms bij vrienden die wel over een vaste slaapplek beschikken.

Inkomsten

Een vast contactadres is noodzakelijk om een uitkering te kunnen krijgen. Dak- / thuislozen die zich houden aan de afspraak met bepaalde regelmaat bij een hulpinstantie te komen of bijv. minimaal 16 nachten per maand gebruik te maken van de nachtopvang, kunnen die hulpinstantie als briefadres gebruiken voor de uitkering.

2.1. Daklozen

Mensen zonder reguliere huisvesting kunnen (tot een bepaald aantal) terugvallen op niet-commerciële opvangmogelijkheden. In Helmond en de overige Peelregio biedt de Stichting Maatschappelijke Opvang SMO (zie kader) de van overheidswege georganiseerde ondersteuning aan onder meer dak- en thuislozen. SMO heeft primair een regionale functie, maar vangt ook inwoners op wier vorige verblijfplaats niet in de Peelregio ligt.

Op basis van het jaarverslag 2006 is een overzicht gemaakt van het aantal personen uit deze regio die gebruik hebben gemaakt van verblijfsvoorzieningen van SMO. Omdat mensen soms wisselend gebruik maken van de ene of de andere voorziening, is het mogelijk dat sommigen meer dan 1x voorkomen in dit overzicht. SMO kan vanuit haar centrale registratie uitsluitend bieden over het individuele aantal cliënten geschoond voor dubbelgebruik van de voorzieningen.

Tot slot zijn de daklozen toegevoegd die gebruik maken van de dagopvang voor verslaafde daklozen, die beheerd wordt door Novadic-Kentron. In het Jaarverslag 2006 is voor deze groep geen aanduiding opgenomen van de gemeente van herkomst, vandaar dat voor deze groep de uitsplitsing naar gemeente van herkomst ontbreekt.

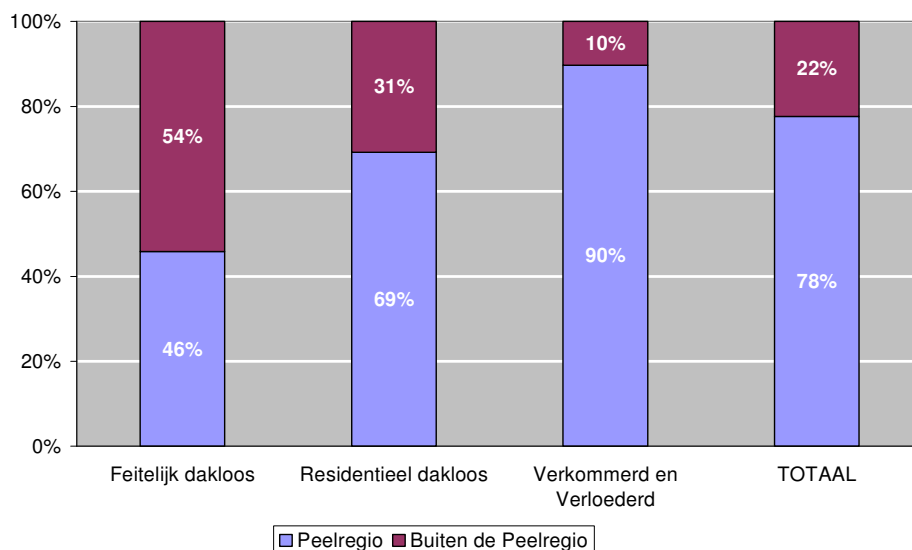
Totaal daklozen

Het totaal aantal daklozen dat bekend is bij de instellingen in de Peelregio bedraagt 323. Dit houdt in dat in de Peelregio per 1.000 inwoners 1 à 2 daklozen zijn (of meer precies: 1,6 daklozen per 1.000 inwoners).

Dit aantal is in hoofdzaak gebaseerd op een optelling van de cliënten die bij afzonderlijke werksoorten van de instellingenesignaleerd zijn (zie de jaarverslagen 2006 van de Stichting Maatschappelijke Opvang en de stichting Novadic-Kentron). Dat cliënten bij deze werksoorten kunnen worden opgeteld, is vastgesteld in gezamenlijk overleg tussen SMO, Novadic-Kentron, stichting Bemoeizorg en GGZ..

Daklozen per gemeente van herkomst

Van de daklozen is vaak niet bekend uit welke gemeente ze afkomstig zijn. Meestal kan de opvang voor tweederde van haar cliënten aangeven uit welke gemeente ze komen, maar bij het passantenverblijf is dit voor minder dan eenderde van de cliënten het geval. Van alle daklozen die in de Peelregio worden opgevangen is in van tenminste 46% bekend dat zij ook uit deze regio afkomstig zijn.

Figuur 1. OGGZ-bereik naar laatst bekende woonplaats, 2006

Bron: Jaarverslagen 2006 van de instellingen SMO, Novadic-Kentron, GGZ en overleg Stedelijk Kompas

Daklozen per 1.000 inwoners

De meeste daklozen van wie bekend is dat ze uit de Peelregio komen, komen uit Helmond. Per 1.000 Helmonders zijn er tenminste 1,5 dakloos. Voor de overige Peelgemeenten geldt dat per 1.000 inwoners er tenminste 0,3 dakloos zijn. Per 1.000 inwoners in de Peelregio zijn er 1,6 daklozen.

Tabel 2. Gebruik van voorzieningen door feitelijke daklozen, 2006 (uitsplitsen overig & onbek)

(naar gemeente van herkomst)	Personen per voorziening		'eigen daklozen' per 1.000 inwoners
	jaarverslag	enkel telling	
Totaal daklozen, bekend bij instellingen in Peelland	362	323	1,60
• uit Helmond	168		1,51
• uit Overige Peelgemeenten	19		0,16
• Overig Nederland	128		
• Buitenland	47		
Nachtopvang verslaafden	77	77	0,37
• Helmond	31		0,91
• Overige Peelgemeenten	9		0,12
• Overig	35		
Passantenverblijf	195	195	0,97
• Helmond	47		0,55
• Overige Peelgemeenten	10		0,08
• Overig Nederland + buitenland	138		
Dagopvang verslaafde daklozen	90	51	0,25
• Helmond	90		
• Overige Peelgemeenten	0		
• Overig Nederland			

Bron: Jaarverslag SMO 2006; Jaarverslag Novadic-Kentron 2006.

2.2. Thuislozen

Iemand die woont in een voorziening van de maatschappelijke opvang, noemen we thuisloos. Ook de term 'residentieel dakloos' wordt wel gebruikt. Mensen die vanuit een geheel andere situatie residentieel gehuisvest zijn, zoals bejaarden die niet meer zelfstandig kunnen wonen of vrouwen die vanwege huiselijk geweld tijdelijk geen eigen onderkomen hebben, worden niet beschouwd als residentieel dakloos en blijven derhalve buiten dit overzicht.

In totaal zijn er in de regio Peelland 303 thuislozen. Dit houdt in dat in de Peelregio per 1.000 inwoners er 1,5 residentieel dakloos zijn.

Tabel 3. Gebruik van voorzieningen door residentieel daklozen ('thuislozen')

<i>(naar gemeente van herkomst)</i>	Personen per voorziening	'eigen thuislozen' per 1.000 inwoners
Totaal thuislozen, bekend bij instellingen in Peelland	303	1,50
• uit Helmond en Peelregio	210	1,04
• Overig Nederland	78	
• Onbekend / Zwervend	15	
Sociaal pension	22	0,11
• uit Helmond	18	0,21
• uit Overige Peelgemeenten	4	0,03
Crisisopvang maatschappelijke opvang	137	0,68
• Helmond	78	0,91
• Overige Peelgemeenten	14	0,12
• Overig Nederland of zwervend	45	
Reguliere daklozenopvang (d'n Herd)	98	0,49
• uit Helmond	56	0,65
• uit Overige Peelgemeenten	13	0,11
• Overig Nederland of zwervend	29	
Training zelfstandig wonen	27	0,13
• uit Helmond	19	0,22
• uit Overige Peelgemeenten	3	0,03
• Overig Nederland of zwervend	5	
Opvang zwerfjongeren (Kamers met kansen)	19	0,09
• uit Helmond	5	0,06
• uit Overige Peelgemeenten	0	nvt
• Overig Nederland of zwervend	14	

N.B. Herkomstverdeling op basis van percentages in Jaarverslag SMO 2006; bij GGZ-cliënten is verondersteld dat zij alle uit de Peelregio komen.

2.3. Verkommerden en verloederden met eigen huisvesting

Een deel van de werksoorten van het SMO bestaat uit aanbod voor mensen die dreigen hun woning te verliezen, of mensen die bezig zijn terug te keren naar eigen huisvesting. De cliënten bij deze werksoorten vormen de derde groep die in de aandacht staat van de OGGZ: de verkommerden en

verloederden met eigen huisvesting. Deze groep is aangevuld met degenen met wie de stichting Bemoeizorg contact heeft. In totaal gaat het om ruim duizend personen, over de gehele Peelregio gerekend. Van de helft is bekend dat zij uit deze regio komen, van de anderen is niet bekend of zij uit deze regio komen of is bekend dat zij van buiten de Peelregio komen.

Tabel 4. Gebruik van voorzieningen door verkommerden en verloederden met eigen huisvesting

<i>(naar gemeente van herkomst)</i>	Personen per voorziening	'eigen v&v' per 1.000 inwoners
Totaal met eigen huisvesting, bekend bij instellingen in Peelland	1061	5,26
• uit Helmond	573	6,69
• uit Overige Peelgemeenten	379	3,27
• Overig Nederland	105	
• Onbekend / Zwervend	4	
Interventie probleemhuurders (VIP)	317	1,57
• uit Helmond	180	2,10
• uit Overige Peelgemeenten	128	1,10
• onbekend*	9	
Preventieve woonbegeleiding	204	1,01
• uit Helmond	59	0,69
• uit Overige Peelgemeenten	71	0,61
• onbekend*	74	
Woonbegeleiding herstel	134	0,66
• uit Helmond	112	1,31
• uit Overige Peelgemeenten	6	0,05
• onbekend*	16	
Woonbegeleiding ex-verslaafden en veelplegers	25	0,12
• uit Helmond	3	0,04
• uit Overige Peelgemeenten	1	0,01
• onbekend*	21	
Woonbegeleiding zwerfjongeren	13	0,06
• uit Helmond	13	0,15
• uit Overige Peelgemeenten		
• onbekend*	-	-
Bemoeizorg	368	1,81
• uit Helmond	192	2,24
• uit Overige Peelgemeenten	173	1,49
• Overig Nederland**	3	

N.B. Herkomstverdeling op basis van percentages in Jaarverslag SMO 2006;

* onbekend is veelal te verklaren doordat men tijdelijk in een voorziening buiten Helmond heeft gezeten, bijvoorbeeld in detentie of afkickkliniek; ** betreffen vermoedelijk mensen uit Mierlo.

3. Signalen vanuit de dienstverlening

Mensen met risico op volledig kwijtraken van huis en haard, doorlopen vaak een (langdurig) traject waarin problemen zich stapelen op problemen. Men zoekt de zorg niet op, maar kan hem niet altijd buitensluiten. Bijvoorbeeld als door financiële problemen een huurschuld ontstaat en huisuitzetting dreigt, of als door verwaarlozing van de woning een overlastprobleem ontstaat.

Mensen die naar aanleiding van schulden, overlast, huiselijk geweld, en dergelijke onder de aandacht komen van de politie of bij de hulpverlening terecht komen, kunnen in principe gebaat zijn bij de begeleiding rond het desbetreffende probleem. Vanuit de optiek van de OGGZ zal echter tevens aandacht moeten zijn voor de vraag of dit probleem verankerd is in een breder complex van moeizame situaties.

Indien de aanleiding gebied is in een breder complex van problemen, is het zaak om het totale pakket aan meervoudige problematiek in beeld te krijgen. Hierbij is het de vraag welk moment in het begeleidingstraject de beste gelegenheid biedt om te peilen of er sprake is van een dergelijke complexe probleemsituatie. Is dit bij de intake, als de nood (druk) het hoogst is? Of is dit gaande het traject, als er een vertrouwensbasis met de cliënt?

Onderstaand enkele waarnemingen uit registraties en jaarverslagen, over onderwerpen die in de richting gaan van de OGGZ-problematiek, indien geconstateerd op individueel niveau in voldoende ernst en aantal problemen.

Voor de duidelijkheid: niet alle cliënten van de genoemde dienstverleningen zijn dak-/thuisloos of staan op de nominatie hiervoor.

3.1. Politiegegevens

Dakloosheid is niet hetzelfde als slapen in de open lucht. Dit blijkt wel uit het feit, dat het aantal bij de politie geregistreerde voorvallen beduidend lager is, dan het aantal dak- en thuislozen dat de gezamenlijke regionale instellingen opnoemen.

Bij overnachtingen in de openbare ruimte worden daklozen gesignaleerd door surveillerende politie. Hiervan wordt altijd melding gemaakt in de registratie van voorvallen / incidenten waar politie bij aanwezig geweest is. Indien burgers daklozen signaleren en dit melden bij de politie, wordt de melding eveneens opgenomen in de administratie.

Overlastmeldingen betreffende dak- en thuislozen geven een indicatie van de mate waarin dak- / thuisloosheid voorkomt. Ontwikkelingen in deze cijfers over de jaren heen reflecteren de mate van politiebetrokkenheid bij deze voorvallen. Ze zijn multi-interpretabel. Het kan gaan om een ontwikkeling in de dak-/thuisloosheid, maar ook om (lokale; tijdelijke) verschillen in prioriteiten bij de werkzaamheden van de politie of om (lokale; tijdelijke) verschillen in meldingsbereidheid van burgers.

- a) de melding wordt opgenomen in de gemeente waar het voorval plaatsvindt én onder de aandacht van de politie is gekomen;
- b) een overlastmelding over een bepaalde dakloze / thuisloze kan meerdere keren per jaar in dezelfde gemeente plaatsvinden;
- c) een overlastmelding over een bepaalde dakloze / thuisloze kan meerdere keren per jaar in meerdere gemeenten plaatsvinden.

Vanwege het zwerversbestaan is het totaal aantal individuele personen dat dak- / thuisloos is, lager dan het aantal individuele personen dat in afzonderlijke gemeenten wordt gevonden. De schaalgrootte van het gebied waarin het aantal individuele dak- / thuislozen wordt vastgesteld, is dus van invloed op het resultaat.

Dit jaar (2007) zijn tot half november in totaal 52 activiteiten geregistreerd bij de politie die betrekking hebben op dak- en thuislozen in de Peelregio. Dit komt neer op 0,2 à 0,3 registraties per 1.000 inwoners.

Tabel 5. Geregistreerde overlast door dak- en thuislozen, januari – november 2007

	Meldingen	Incidenten	Totaal	2007 per 1.000 inwoners
Politiegegevens				⁰ / ₀₀
Peelland totaal	21	31	52	0,26
w.o.				
Helmond	15	21	36	0,42
Asten	1	2	3	0,18
Deurne	3	5	8	0,25
Gemert-Bakel	1	1	2	0,07
Laarbeek	0	1	1	0,05
Someren	1	1	2	0,11

Bron: Politie, Gids, half november 2007.

Het aantal geregistreerde voorvallen wisselt over de jaren sterk. In 2004 zijn relatief weinig voorvallen geregistreerd en in 2006 relatief veel. Gemiddeld over de afgelopen vijf jaar vinden we in Helmond 40 geregistreerde voorvallen per jaar en in de overige Peelregio gaat het om gemiddeld 13 voorvallen.

In totaal Zuidoost Brabant gaat het deze periode in 2007 om 270 Incidenten en 187 Meldingen. Dit totaal van 457 voorvallen komt overeen met 0,63 ⁰/₀₀ van de bevolking, waarmee de Peelregio met 0,26 ⁰/₀₀ dus betrekkelijk weinig bij de politie geregistreerde overlast door dak- en thuislozen laat zien.

Politiegegevens worden centraal landelijk verwerkt in zgn. kwaliteitskaarten. Overlastgegevens naar aanleiding van alcohol- of drugsgebruik worden bijgehouden voor de grotere gemeenten, waaronder Helmond. Over de andere Peelregiogemeenten zijn deze gegevens mogelijk op aanvraag beschikbaar.

Tabel 6. Risico naar aanleiding van alcohol- of drugsgebruik, per 1000 inwoners

	2004	2005	2006
	⁰ / ₀₀		
Helmond			
verdachten met alcoholverslaving	12,8	9,3	8,6
verdachten met drugsverslaving	39,1	30,1	31,0

Bron: Politie, KLPD.

3.2. Zwerfjongeren

Er zijn in Helmond drie bronnen die informatie kunnen bieden over (potentiële) zwerfjongeren.

- 1 BJ Brabant, het Jongeren Informatie Punt (JIP)
- 2 SMO, biedt opvang (Kamers met Kansen) en woonbegeleiding
- 3 Zorg-voor-Jeugd, een informatieregistratiesysteem in opbouw

Over ontwikkelingen in deze groep kan ook een indicatie worden ontleend aan ontwikkelingen in aantallen jongeren en jongvolwassenen die gebruik maken van de verslaafdenzorg (paragraaf 3.6) of van een briefadres voor hun uitkering (paragraaf 3.7).

3.2.1. BJ Brabant, het Jongeren Informatie Punt (JIP)

BJ Brabant biedt informatie en ondersteuning aan jongeren en jongvolwassenen. Zij beschikt niet over slaapplekken.

Tot en met november dit jaar (2007) hebben rond de 150 jongeren contact gezocht met het JIP; een vijfde van hen beschikt niet meer over reguliere huisvesting en kan derhalve als zwerfjongere worden betiteld. Zij hebben alle een historie in Helmond. Als deze jongeren niet bij vrienden terecht kunnen voor overnachting, verwijst het JIP hun door naar de nachtopvang die wordt aangeboden via SMO.

In Helmond zijn er dus 5 à 6 zwerfjongeren per 1.000 jongeren/jongvolwassenen (jonger dan 24 jaar) bekend bij het JIP. Dit is geen schatting, dit zijn bereikte jongeren. Vrijwel allen hebben contact gezocht met het JIP naar aanleiding van mond-tot-mondreclame, een indicatie dat het JIP als een betrouwbare en nuttige ondersteuning bekend staat bij de doelgroep.

3.2.2. Stichting Maatschappelijke Opvang (SMO)

De SMO biedt opvang en ondersteuning in principe aan volwassenen, gezinnen met kinderen en soms ook aan jongeren en jongvolwassenen. In het Jaarverslag 2006 komen jongeren twee keer in het vizier.

- SMO, voorziening voor thuislozen: Opvang zwerfjongeren (Kamers met Kansen)
Dit betreft 19 jongeren
- SMO, voorziening voor verkommerden en verloederden: Woonbegeleiding zwerfjongeren
Dit betreft 13 jongeren

In Helmond zijn er dus 5 à 6 zwerfjongeren per 1.000 jongeren/jongvolwassenen (jonger dan 24 jaar) bekend bij SMO. Volgens SMO zijn dit andere jongeren dan die bij het JIP komen.

Tabel 7. Zwerfjongeren, Helmond 2007

		2007, per 1.000 18-23 jarigen
		⁰ / ₁₀₀
Totaal inwoners 18 – 23 jaar in Nederland w.o. zwervend ¹⁾	1.166.643	1000,0
Nederland (middeling minimum en maximum)	5.934	5,1
Zwerfjongeren, minimum aantal	5.577	4,8
Zwerfjongeren, maximum aantal	6.291	5,4
Totaal inwoners 18 - 23 jaar in Helmond w.o. bereikt	5.335	1000,0
totaal	63	11,8
Zwerfjongeren bij JIP ²⁾	31	5,8
Zwerfjongeren bij SMO ³⁾	32	6,0

Bron:

1) Algemene Rekenkamer, onderzoek naar zwerfjongeren, november 2007

2) BJ Brabant, half november 2007

3) SMO, (Kamers met Kansen: 19; Woonbegeleiding zwerfjongeren: 13); SMO heeft aangegeven dat dit andere jongeren zijn dan degenen die bij JIP opgevangen worden.

Ter vergelijking: in totaal Nederland zijn tussen de vijfduizend en ruim zesduizend zwerfjongeren, volgens een onderzoek van de Algemene Rekenkamer. Deze schatting komt overeen met een aantal van rond de 5 zwerfjongeren op 1.000 jongeren / jongvolwassenen (jonger dan 24 jaar).

Het aantal zwerfjongeren in Helmond is schrikbarend hoog. Een geruststelling is dan wel weer dat dit aantal contact heeft met een organisatie die hun op de weg van inkomen en slaapplek kan helpen, en mogelijk nog meer voor hun kan doen.

Er is echter geen enkele garantie dat er niet nog jongeren in Helmond rondlopen die niet zo'n plek hebben om op terug te vallen.

Het ministerie (VWS) heeft in 2004 in overleg met partijen uit het veld een definitie van een zwerfjongere vastgesteld. De definitie luidt:

'Zwerfjongeren zijn jongeren tot 25 jaar met meervoudige problemen, die dakloos zijn of in de opvang verblijven'. Daarbij hoort volgens het ministerie een kanttekening: jongeren die met hun ouders in de opvang verblijven, vallen niet onder deze definitie.

Profiel

Een recent onderzoek (juli 2005) van de sociaalwetenschappelijke afdeling van de Rotterdamse dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid² geeft het volgende profiel van de zwerfjongere (zij noemen het thuisloze jongeren).

- Er is sprake van een problematische thuissituatie, scheiding van de ouders en van traumatische ervaringen zoals mishandeling, verwaarlozing en seksueel misbruik.
- Een groot deel van de jongeren heeft al eerder contact gehad met de jeugdhulpverlening en heeft een ondertoezichtstelling gehad. Ook zijn zij eerder opgevangen in meerdere internaten en pleeggezinnen.
- Een kwart van de jongeren heeft te kampen met psychiatrische problemen.
- Driekwart van de jongeren gebruikt verdovende middelen, de helft gebruikt dagelijks softdrugs.

Bron: Zwerfjongeren 2005, Algemene Rekenkamer

3.2.3. Zorg-voor-Jeugd

Zwerfjongeren blijken in de meeste gevallen van huis uit vertrouwd te zijn met een veelheid aan hulp- en zorgverleners. In principe geeft het aantal gesignaleerde risicokinderen een indicatie voor de bovengrens aan van het aantal potentiële zwerfjongeren.

In de keten van jeugdzorg werkt een aantal instellingen samen. Dat vergt een optimale samenwerking, coördinatie, informatie-uitwisseling en afstemming. De gemeente en 13 (Helmondse) instellingen die werken op het gebied van de jeugdzorg hebben een digitaal signaleringssysteem ontwikkeld. Het signaleringssysteem is gericht op het vroegtijdig signaleren en registreren van risicokinderen in de leeftijd van 0 tot 23 jaar. Op grond van deze vroegtijdige registraties worden noodzakelijke integrale interventies uitgevoerd om te voorkomen dat de situatie van deze risicjongeren verslechtert. Het signaleringssysteem werkt hierbij aanvullend op een stelsel van afspraken in het kader van de coördinatie van de zorg en vice versa.

Dit systeem is in 2006 begonnen met een proefopzet; de aantallen die aan dit systeem worden ontleend zijn iets hoger dan het aantal unieke kinderen of jongeren waar ze betrekking op hebben (bijv. doordat namen op verschillende manieren geschreven zijn).

Opmerkelijk is dat niet alle 0 – 23 jarigen opgenomen zijn in het systeem; volgens dit overzicht zou ruim 2.000 kinderen van de in het GBA opgenomen jeugd ontbreken (10%).

Tabel 8. Risicokinderen in de leeftijd van 0 tot 23 jaar

	2007	2007 per 1.000 0 – 23 jr
		⁰ / ₀₀
Totaal in bevolkingsadministratie (GBA)	23.081	1000,0
Niet in systeem Zorg-voor-Jeugd	2.335	101,2
Totaal in systeem Zorg-voor-Jeugd (aug. 2006)	20.746	898,8
w.o. met aantekening voor		
• info-overdracht	640	27,7
• aandachtsvestiging (contact leggen)	243	10,5
• hoog (direct overleggen)	150	6,5
• urgent (direct ingrijpen)	53	2,3

Bron: Zorg-voor-Jeugd, 2007 (vervuld databestand)

Voor de duidelijkheid: niet alle cliënten met een aantekening zijn dak-/thuisloos of staan op de nominatie hiervoor.

Op 1.000 kinderen jonger dan 24 jaar zijn er 9 waar direct overleggen of direct ingrijpen aan de orde is. Dit is bijna 1% van alle kinderen.

3.3. Vangnet van de Stichting Bemoeizorg

De stichting Bemoeizorg richt zich op mensen die geen hulpvraag stellen maar wel hulp nodig hebben. Volgens het Jaarverslag 2006 Bemoeizorg gaat het vaak om zwervers, dak- en thuislozen, mensen die zich in een verwaarloosde en/of zorgwekkende toestand in hun woning bevinden.

De stichting komt aan adressen voor potentiële cliënten door meldingen van omstanders (buren, familie), eventueel de woningbouwvereniging of de politie.

Het aantal cliënten dat in de bemoeizorg genomen wordt, is in twee jaar tijds verdubbeld.

Tabel 9. Cliënten Bemoeizorg, 2006

	2004	2005	2006	2006 per 1.000 inwoners
				⁰ / ₀₀
Totaal in zorg	172	220	368	
w.o.				
Totaal in Peelland	160	213	365	1,81
Helmond	80	110	192	2,24
Asten	23	21	26	1,60
Deurne	19	25	43	1,34
Gemert-Bakel	19	26	45	1,62
Laarbeek	11	18	34	1,58
Someren	8	13	25	1,36
Mierlo en andere gemeenten	12	7	3	

Bron: Jaarverslag 2006.

3.4. Huiselijk geweld

Het Meldpunt Huiselijk geweld is onderdeel van de maatschappelijke dienstverlening (algemeen maatschappelijk werk). De meldingen komen voor het grootste deel binnen via de politie; circa 10% komt binnen vanuit de slachtoffers; circa 10% vanuit het maatschappelijk werk en circa 10% overige melders (GGZ, huisarts, burens/omstanders, enz).

Tabel 10. Meldingen Huiselijk Geweld, bij meldpunt van MaDiHP

	2004	2005	2006	2006 per 1.000 inwoners
				⁰ / ₀₀
Totaal in Peelland			282	1,4
w.o.				
Helmond			175	2,0
Asten			12	0,7
Deurne			35	1,1
Gemert-Bakel			20	0,7
Laarbeek			32	1,5
Somerens			8	0,4

Bron: Jaarverslag 2006

Voor de duidelijkheid: niet alle cliënten bij deze instantie zijn dak-/thuisloos of staan op de nominatie hiervoor.

Tabel 11. Meldingen Huiselijk Geweld, bij de politie

	2004	2005	2006	2006 per 1.000 inwoners
				⁰ / ₀₀
Totaal in Peelland: Meldingen	310	221	254	1,3
Totaal in Peelland: Incidenten	570	426	490	2,4
w.o.				
Helmond	184	121	267	3,1
Asten	40	30	25	1,5
Deurne	56	67	68	2,1
Gemert-Bakel	66	46	61	2,2
Laarbeek	62	25	54	2,5
Somerens	28	25	15	0,8

Bron: Jaarverslag 2006

Voor de duidelijkheid: niet alle cliënten bij deze instantie zijn dak-/thuisloos of staan op de nominatie hiervoor.

3.5. GGZ

Uit de overzichten van de GGZ blijkt dat op 1000 inwoners er 35 als cliënt staan ingeschreven bij de GGZ. In 2006 lijkt zich een afname voor te doen in het aantal cliënten, dit hangt samen met een reorganisatie van de administratie waardoor een beter inzicht ontstaat in het aantal cliënten dat in behandeling is.

Tabel 12. Cliënten bij de GGZ

	2004	2005	2006	2006 per 1.000 inwoners
				⁰ / ₀₀
Totaal in Peelland: w.o.	7860	9024	7004	35
Helmond	4203	4773	4134	48
Asten	475	588	429	26
Deurne	1058	1161	766	24
Gemert-Bakel	899	1044	545	20
Laarbeek	667	840	729	33
Someren	558	618	401	22

Bron: Jaarverslag 2006

Voor de duidelijkheid: niet alle cliënten bij deze instantie zijn dak-/thuisloos of staan op de nominatie hiervoor.

3.6. Novadic-Kentron

Uit de overzichten van Novadic-Kentron blijkt dat op 1000 inwoners er 3 à 4 als cliënt staan ingeschreven vanwege een verslaving. In 2006 is een enorme toename van het aantal cliënten. Uit het jaarverslag wordt niet duidelijk of hiervoor een specifieke reden is gevonden.

De toename speelt bij elk van de soorten verslaving (alcohol; drugs; gokken). De verhouding tussen het aantal cliënten met primaire verslaving alcohol ten opzichte van de andere verslavingen blijft hetzelfde: 40% - 60%.

In Helmond is de toename verhoudingsgewijs lager dan in de kleinere gemeenten van de Peelregio.

Tabel 13. Verslavingszorg (alcohol, drugs, gokken of overige verslavingen)

	2004	2005	2006	2006 per 1.000 inwoners
				⁰ / ₀₀
Totaal in Peelland: w.o.	420	422	688	3,4
Helmond	294		448	5,2
Asten	19		31	1,9
Deurne	33		78	2,4
Gemert-Bakel	41		74	2,7
Laarbeek	15		39	1,8
Someren	18		18	1,0

Bron: Jaarverslagen Novadic-Kentron.

De dakloze verslaafden zijn in het algemeen niet primair drugsverslaafden. In aanvulling op de verslaglegging over de bezoeksfrequentie aan de gebruikersruimte in Helmond, werd door Novadic-Kentron namelijk aangegeven dat drugsverslaafden in Helmond meestal niet dakloos zijn.

"De frequentie van gebruik ligt in Utrecht hoger dan in Helmond. Deels is dit te verklaren doordat de ruimte vaker open is (7 dagen per week), deels ook omdat de drugsverslaafden in Helmond meestal niet dakloos zijn." Uit: Evaluatie gebruikersruimte, 2007

Tabel 13. Verslavingszorg (alcohol, drugs, gokken of overige verslavingen) jonger dan 24 jaar

	2004	2005	2006	2006 per 1.000 18 - 23 jr
				⁰ / ₁₀₀
Totaal in Peelland:	42	41	92	7,0
w.o.				
Helmond			51	9,5
Asten			6	5,8
Deurne			16	6,9
Gemert-Bakel			15	7,8
Laarbeek			2	1,4
Someren			2	1,7

Bron: Jaarverslagen Novadic-Kentron.

Voor de duidelijkheid: niet alle cliënten bij deze instantie zijn dak-/thuisloos of staan op de nominatie hiervoor. Het gaat 'slechts' om een signaal dat informatie kan geven over ontwikkelingen in probleemvelden.

Op 1.000 jongvolwassenen zijn er in de regio Peelland 7 die als cliënt staan ingeschreven bij de verslavingszorg in verband met alcohol, drugs, gokken of overige verslavingen. In Helmond zijn het verhoudingsgewijs meer jongvolwassenen, t.w. 9 à 10; in Laarbeek zijn het naar verhouding de minste jongvolwassenen die verslaafd zijn en de weg naar de verslavingszorg gevonden hebben.

3.7. Uitkeringen op een briefadres

Als een dakloze een uitkering wil krijgen, moet hij / zij over een adres beschikken behorend bij een rekeningnummer waar het uitkeringsbedrag naar kan worden overgemaakt. Hiervoor zijn twee mogelijkheden:

- uitkering wordt overgemaakt op een rekening gelieerd aan het adres van een vriend/vriendin
- de uitkering wordt overgemaakt op een rekening gelieerd aan het adres van een dienstverlenende instelling (een zgn. briefadres)

Er zijn werkgerelateerde uitkeringen (bijv. WAO; WW); deze worden uitgekeerd door de UWV.

Er zijn sociale uitkeringen met inkomenstoets; deze worden uitgekeerd door de Sociale Dienst.

De uitkeringen die voor een dak/thuisloze worden overgemaakt via een particulier adres zijn niet als zodanig traceerbaar;

De uitkeringen die voor een dak/thuisloze worden overgemaakt via een briefadres van een dienstverlenende instellingen zijn in principe wel als zodanig traceerbaar. Er zijn dan twee bronnen die informatie over aantallen kunnen verstrekken.

- Voor de werkgerelateerde uitkeringen is dit het UWV; deze informatie is momenteel niet beschikbaar.

- Voor de sociale uitkeringen is dit de Sociale Dienst (afdeling Werk en Inkomen). Uit de overzichten van de Sociale Dienst blijkt dat er 40 tot 60 personen een uitkering krijgen op een briefadres.

Tabel 14. Daklozen / Thuislozen met uitkering op een briefadres in Helmond, 2007

	Standcijfer November 2007	per 1.000 18 – 23 jr	2007 per 1.000 inwoners
			⁰ / ₀₀
Totaal bekend bij de Sociale Dienst, Helmond	58		0,3
w.v.			
Jonger dan 24 jaar	21	3,9	
24 jaar of ouder	20		
In onderzoek (verblijft persoon nog in Helmond?)	17		
Totaal briefadressen bij UWV	onbekend		
Totaal briefadressen bij particulieren	onbekend		

Bron: Gemeente Helmond, half november 2007.

3.8. Aanvragen schuldhulpverlening

Financiële problemen kunnen een indicatie zijn van een complexe probleemsituatie die onder OGGZ-bemoeizorg zou moeten vallen. Uit de overzichten van de afdeling Budgetwinkel blijkt een groot en toenemend beroep te worden gedaan op steun in de vorm van schuldhulpverlening. De mogelijkheid hiertoe bestaat (vanuit Helmond) vooralsnog alleen in de gemeenten Helmond, Asten en Someren.

Tabel 15. Aanvragen schuldhulpverlening

	2006	2006 per 1.000 inwoners	2007	2007 per 1.000 inwoners
		⁰ / ₀₀		⁰ / ₀₀
Totaal in Peelland:	226	1,1	296	1,5
w.o.				
Helmond	214	2,5	248	2,9
Asten	12	0,7	28	1,7
Deurne				
Gemert-Bakel				
Laarbeek			20	0,9
Someren				

Bron: Gemeente Helmond, afdeling Budgetwinkel.

4. Signalen vanuit bevolkingsenquêtes

Dak- en thuislozen worden niet aangeschreven met het verzoek om mee te doen aan de grootschalige schriftelijke enquêtes die worden gehouden onder de bevolking. Ontwikkelingen in deze cijfers gaan daarom nadrukkelijk niet over de dak- en thuislozen zelf. Wel kunnen zij één van de indicaties vormen van het leefklimaat in de gemeente en de ontwikkelingen daarin.

4.1. Eenzaamheid

Circa 8% van de volwassenen in Peelland is (sterk) eenzaam, is de conclusie uit de gezondheids-enquêtes van de GGD. De gemeente Helmond heeft het hoogste percentage in deze regio: 9% onder volwassenen tot 65 jaar en 10% onder inwoners van 65 jaar en ouder.

De gemeente met de laagste percentages eenzame inwoners is Asten.

Tabel 16. Eenzaamheid onder volwassenen

	Jonger dan 65 jaar	65 jaar en ouder	Totaal 2005/2006
			⁰ / ₁₀₀
Totaal in Peelland: w.o.	80	85	81
Helmond	90	100	92
Asten	50	60	52
Deurne	80	100	84
Gemert-Bakel	80	70	78
Laarbeek	70	80	68
Someren	70	70	70

*Bron: GGD Volwassenenmonitor (2005) en GGD ouderenmonitor (2006) *omzetting van % naar ⁰/₁₀₀*

In de Leefbaarheid- en Veiligheidsmonitor wordt een (onder grote steden vergelijkbare) afbakening gehanteerd. Het betreft hier mensen die één keer per maand, of minder, een activiteit ondernemen met familie, vrienden of kennissen of er op bezoek gaan / bezoek van krijgen. In de L&V-enquête (2006) leidt deze afbakening tot 8% eenzame inwoners, in de Zorgzame Stadenquête tot 7% (2007).

Tabel 17. Hooguit één keer per maand een gezamenlijke activiteit of bezoek aan/van familie, vrienden en bekenden en dit wel vaker willen, Helmond

	2006	2007
	⁰ / ₁₀₀	
Totaal in Helmond w.v.	76	68
Jonger dan 65 jaar	80	75
<i>Jonger dan 25 jaar</i>	<i>33</i>	<i>36</i>
<i>25 – 39 jaar</i>	<i>78</i>	<i>41</i>
<i>40 – 54 jaar</i>	<i>98</i>	<i>123</i>
<i>55 – 64 jaar</i>	<i>78</i>	<i>56</i>
65 jaar en ouder	57	32

*Bron: Leefbaarheid- en Veiligheidsmonitor (2006) en Zorgzame Stadenquête (2006) *omzetting van % naar ⁰/₁₀₀*

5. Vergelijking met andere gemeenten

Daklozen zijn niet eenvoudig in cijfers te vangen. Er zijn in hoofdzaak twee redenen dat de aantallen die we vinden geen juiste weergave zijn van de werkelijkheid:

- a) dubbeltellingen: de daklozen die contact hebben met de instanties, maken gebruik van meerdere mogelijkheden in het aanbod en worden evenzovele malen dubbel geteld;
- b) niet-bereik: de daklozen die geen contact hebben met de instanties, maken geen deel uit van de tellingen bij de instellingen.

De gegevens over Helmond en de Peelregio zijn in hoofdzaak ontleend aan de jaarverslagen over 2006 en hebben betrekking op geregistreerde deelname gedurende een kortere of langere periode tijdens dit kalenderjaar, per type zorg- of hulpverleningsaanbod. Dit heeft als voordeel dat pieken of dalen in deelnameaantallen ten gevolge van seizoenen wordt voorkomen. Het nadeel is dat het risico op dubbeltellingen vanwege deelname aan meerdere werksoorten in het zorg- of hulpverleningsaanbod in de aantallen zeker een rol speelt.

Doordat in Helmond en de Peelregio de opvang door één instelling verzorgd wordt (Stichting Maatschappelijke Opvang) evenals de verslavingszorg (Stichting Novadic-Kentron) is er tussen instellingen weinig risico op overlap. Overlap kan ook voorkomen binnen een instelling, doordat mensen van de ene werksoort in de andere overstappen.

Nietbereik kan aan de orde zijn als de drempel te hoog is en vrienden/familie meestentijds de opvang op zich (blijven) nemen. Soms komen deze mensen wel in beeld via ambulante begeleiding.

Referentiecijfers

Referentiecijfers uit ander onderzoek hebben vaak een waarnemingsperiode van twee weken en/of de beschikking over informatie op individueel niveau van dak- en thuisloosheid vanuit de instellingen, waardoor dubbeltellingen gericht in beeld kunnen worden gebracht.

In Helmond en de Peelregio worden slachtoffers van huiselijk geweld buiten de monitor gehouden; deze monitor dient namelijk primair als input voor het Stedelijk Kompas. Andere onderzoeken betrekken het huiselijk geweld ook in de OGGZ-monitor.

5.1. Zwerfjongeren

Referentiecijfers over zwerfjongeren zijn te vinden in een recent rapport van de Algemene Rekenkamer. Over heel Nederland berekend zou het gaan om circa 5 zwerfjongeren per 1.000 jongeren of jongvolwassenen jonger dan 25 jaar. Waar beschikbaar zijn cijfers per gemeente gepubliceerd op de website. In Helmond zou het gaan om 32 zwerfjongeren in november 2007; drie jaar eerder zou het gaan om 40 zwerfjongeren; vier jaar eerder om 20. Het aantal fluctueert dus sterk tussen de jaren.

Tabel 18. Zwerfjongeren per gemeente

Gemeente	Aantal zwerfjongeren ¹⁾	Aantal 18 - 23 jarigen ingeschreven in GBA	Aantal zwerfjongeren per 1.000 18-23 jr
Helmond ²⁾	32 (63)	5.335	6,0 (11,8)
Eindhoven	120	17.416	6,9
Apeldoorn	100	9.995	10,5
Amsterdam	417	59.549	7,0
Nederland totaal	5.934	1.166.643	5,1

¹⁾ <http://www.rekenkamer.nl>; indien bovengrens en ondergrens van een schatting is vermeld, geeft dit overzicht het gemiddelde tussen deze.

²⁾ In afwijking van het overzicht van de Rekenkamer zijn in Helmond, in de periode januari -

november 2007, al contacten met 63 zwerfjongeren.

Bij grotere gemeenten worden veel hogere aantallen zwerfjongeren gesignaleerd. In Eindhoven zou het gaan om circa 120 zwerfjongeren, in Apeldoorn ruim 100 en bij een grote gemeente als Amsterdam zouden het er 417 zijn.

In de opvang en begeleiding van zwerfjongeren heeft de Peelregio een hoger en mogelijk zelfs een beduidend hoger bereik dan elders.

5.2. Niet-bereikte zwerfjongeren

De zwerfjongeren in de werksoort 'Kamers met Kansen' van de SMO zijn opgenomen in het gezamenlijk opgestelde overzicht van de grotere reguliere instellingen. Hetzelfde geldt voor zwerfjongeren die van SMO woonbegeleiding krijgen.

De informatie van het Jongeren Informatie Punt (JIP) van BJ-Brabant is niet meegenomen in dit overzicht.

Het aantal zwerfjongeren in het onderzoek van de Algemene Rekenkamer is gebaseerd op het aantal zwerfjongeren dat opvang krijgt bij SMO (Kamers met Kansen). Degenen die woonbegeleiding krijgen zijn niet opgenomen in het overzicht van de Algemene Rekenkamer.

Terwijl SMO stelt, dat de zwerfjongeren met wie het JIP contact heeft andere zijn, dan degenen die zij onder hun hoede hebben, rijst de vraag: heeft Helmond misschien zelfs 64 zwerfjongeren ofwel 11,2 zwerfjongeren per 1.000 18- t/m 23-jarigen?

5.3. Daklozen

Uit diepgravend onderzoek onder daklozen door instellingen die hierin gespecialiseerd zijn, is informatie bekend van het percentage daklozen dat in meerdere administraties staat ingeschreven. Dit varieert tussen de verschillende gemeenten, onder meer omdat gemeenten verschillen in het aantal instanties dat zich bekommert om de daklozen.

Zo is in Apeldoorn (156 duizend inwoners) het merendeel van de volledige OGGZ-groep (zonder slachtoffers van huiselijk geweld) bekend bij één instelling, terwijl 10% bij twee instellingen staat geregistreerd en nog een 2% bij 3 of vier instellingen.

In de gehele provincie Flevoland (ruim 370 duizend inwoners, met veel verstedelijkt platteland) is de overlap tussen instellingen v.w.b. de volledige OGGZ-groep 4%; dit is inclusief de slachtoffers van huiselijk geweld. Van de bekende dak- en thuislozen is 2% bij meer dan één instelling geregistreerd.

In Amsterdam (ruim 700 duizend inwoners, met veel instellingen) is 27% van de volledige OGGZ-groep bij meerdere instellingen geregistreerd.

Tabel 19. Dak- en thuislozen en dubbelregistraties

Gemeente	Aantal dak-/ thuislozen ¹⁾		Aantal inwoners, geregistreerd in GBA	Aantal dak-/thuislozen per 1.000 inwoners	
Helmond en Peelregio	626	6% bleek dubbel	201.636	3,1	5% niet ger.
Eindhoven	300 - 500		209.699	1,9 - 3,2	
Provincie Flevoland	1.016	2% bleek dubbel	370.656	2,7	enkel niet ger.
Apeldoorn	163 - 310	12% bleek dubbel	156.051	1,0 - 2,0	47% niet ger.
Amsterdam	2.630	27% bleek dubbel	742.884	3,5	5% niet ger.
Nederland totaal	50.000		16.357.992	3,1	

- 1) Peelland: gezamenlijke vaststelling door SMO, Novadic-Kentron, GGZ en Stichting Bemoeizorg;
- 2) Eindhoven: gemeente schat het op ca 300 en de nachtopvang op ca 500;
- 3) Flevoland: Universiteit van Amsterdam; dubbeltellingen zijn uitgezuiverd.
- 4) Apeldoorn: bureau Intraval; bereikt 163, bijgeschat tot 310; dubbeltellingen zijn uitgezuiverd.
- 5) Amsterdam: gemeentelijke dienst i.s.m. de instellingen; dubbeltellingen zijn uitgezuiverd.
- 6) Nederland: Leger des Heils (schatting).

Op basis van de gesprekken over de aanpak en toeloop van (nieuwe) cliënten, zal de overlap in Helmond (86 duizend inwoners) en de Peelregio als totaal (krap 202 duizend inwoners) waarschijnlijk laag zijn en in de orde van grootte van die in Flevoland liggen.

5.4. Dak-/thuislozen ten opzichte van verslaafden

Diverse onderzoeken geven aan dat dak- en thuisloosheid vaak samengaat met verslaving. De dak- en thuislozen die bekend zijn bij enigerlei vorm van nachtopvang, dagopvang of 24-uursopvang, zijn niet per se bekend (ingeschreven als cliënt) bij een instelling voor verslavingszorg.

Van een aantal gemeenten is zowel het aandeel geregistreerde dak- en thuislozen als het aandeel geregistreerde verslaafden bekend. Behalve dat de Peelregio naar verhouding van het aantal inwoners een hoog aantal dak- en thuislozen in zorg/begeleiding heeft, valt op dat het aandeel als cliënt ingeschreven verslaafden in deze regio lager is dan het aandeel als dak- of thuisloos ingeschrevenen. Hierin wijkt de zorg in deze regio af van de zorg elders.

Tabel 20. Referentiecijfers dak- en thuisloosheid

	Peelregio ¹⁾	Apeldoorn ²⁾	Flevoland ³⁾	Amsterdam ⁴⁾
Inwoners	201636	156051	370656	742884
Dak- en thuislozen	626	310	1016	2630
Verslaafden	688	482	1356	4000
Per 1.000 inwoners				
Dak- en thuislozen	3,1	2,0	2,7	3,5
Verslaafden	3,4	3,1	3,7	5,4

Bron: ¹⁾ gezamenlijk overleg van de instellingen SMO; Novadic-Kentron; GGZ en Bemoeizorg.

Bron: ²⁾ St. Intraval, mbt kalenderjaar 2005

Bron: ³⁾ Universiteit van Amsterdam; individuele gegevens van cliënten, geschoond op dubbeltelling.

Bron: ⁴⁾ Gemeente Amsterdam, Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling i.s.m. GGD, Werk & Inkomen, instellingen voor opvang, verslavingszorg en geestelijke gezondheidszorg (laatste kwartaal 2005).

5.5. Niet-bereikte dak-/thuislozen

Onderzoek over dak-/thuislozen die geen contact hebben met instellingen/instanties, zijn eveneens cijfers bekend, uit dezelfde diepgravende onderzoeken. In Apeldoorn komt het geschatte aantal daklozen bijna 2x zo hoog uit als het aantal bereikte daklozen.

In de provincie Flevoland zijn slechts weinig 'echte' daklozen; de instellingsmedewerkers verwachten wel dat er verborgen opvang is in de polder doordat mensen bereid zijn elkaar op te vangen. De harde kern hiervan rouleert eigenlijk continue tussen gevangenis, vrienden/familie en eventueel psychiatrie. Ook kan onderregistratie plaatsvinden doordat instellingen van verslavingszorg of psychiatrie bij hun intake niet per se gericht zijn op de huisvesting.

In Amsterdam heeft een zeer uitgebreide inventarisatie plaatsgevonden; in het rapport is geen melding van geschat niet-bereik, wel van personen die sporadisch of niet gebruik maken van nachtopvang en ook geen gebruik maken van ambulante begeleiding. Dit betreft circa 5% van het totaal geïnventariseerde aantal dak- en thuislozen.

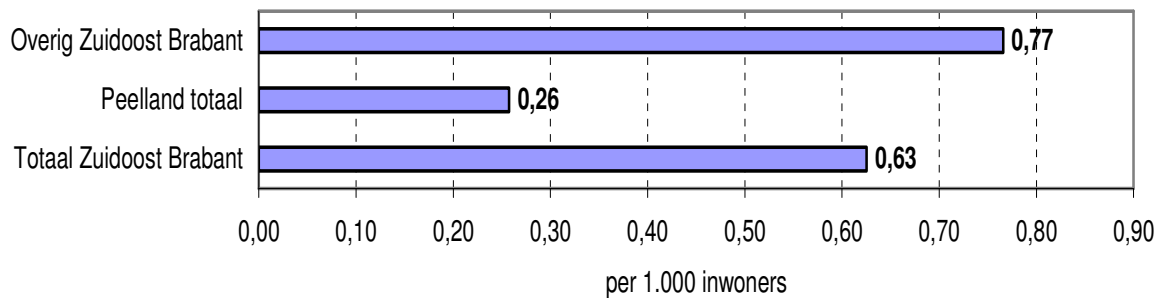
Op basis van de gesprekken over de aanpak en toeloop van (nieuwe) cliënten, zal het niet-bereik in Helmond en de Peelregio als totaal waarschijnlijk laag zijn en in de orde van grootte van die in Flevoland liggen.

Relatief weinig overlast van dak- en thuislozen in de Peelregio

Dit wordt onderbouwd door het aantal registraties bij de politie van meldingen en incidenten met overlast van dak- en thuislozen (zie ook paragraaf 3.1).

Geregistreerde overlast door dak- en thuislozen vinden we in de Peelregio veel minder vaak dan in de overige gemeenten in Zuidoost Brabant. Het lagere aantal bij de politie geregistreerde overlastvoorvallen is een indicatie dat in deze regio relatief minder dak- en thuislozen zijn dan elders.

Figuur 2. Dak- en thuisloosheid: bij de politie geregistreerde overlastvoorvallen, jan-nov 2007

6. Conclusies

6.1. Inleiding

De openbare geestelijke gezondheidszorg is als prestatieveld 8 onderdeel van de Wet op de Maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Het is daar geflankeerd door prestatieveld 7 waarin de Maatschappelijke opvang aan de orde komt en prestatieveld 9 dat zich richt op de Verslavingszorg. De Openbare geestelijke gezondheidszorg (OGGZ) richt zich met name op die mensen bij wie ernstige problemen zich opstapelen ('meervoudige problematiek') en daarvoor geen hulp zoeken, maar zich steeds verder terugtrekken op zichzelf. Als zij al in contact komen met voorzieningen, dan is dat veelal noodgedwongen vanuit één van hun problemen, zoals een grote huurschuld, politiecontact naar aanleiding van overlast, huiselijk geweld, en dergelijke. De OGGZ beoogt om naast de actuele aanleiding voor het beroep op een voorziening, er zicht op te krijgen of er sprake is van een bredere of onderliggende probleemsituatie en ondersteuning te bieden op het gehele probleem in plaats van alleen op de acute aanleiding.

De OGGZ is ook bedoeld om voorzieningen in te zetten die in het ene geval voorkomen dat mensen afglijden tot een uiterste consequentie als bijvoorbeeld dakloosheid (preventie) en in het andere geval mensen vanuit dakloosheid terugleiden naar een meer geregeld bestaan, een leven dat meer ingebed is in de samenleving (herstel).

Opdracht

De dienst Samenleving en Economie heeft verzocht om een indicatie van het aantal dak- en thuislozen in Helmond en de omliggende Peelgemeenten, voor de afloop van het eerste jaar van de Wet Maatschappelijke ondersteuning.

De informatie zal worden gebruikt als bouwsteen voor het Stedelijk Kompas, dat ten doel heeft de dak- en thuisloosheid tegen te gaan. Aangezien Helmond voor dit beleid centrumgemeente is, strekt de informatiebehoefte zich over de gehele Peelregio uit.

Aanpak

Op basis van de beschikbare jaarverslagen (2006) van de bij dak- en thuislozen betrokken instellingen is een overzicht samengesteld van het aantal cliënten aan diverse werksoorten voor zorg-, hulpverlening en begeleiding. Eventuele dubbeltellingen tussen werksoorten binnen een reguliere instelling voor deze zorg, of tussen deze instellingen, zijn in de samenvattende tabel zoveel mogelijk uitgefilterd.

Niet-bereik door de reguliere instellingen voor deze zorg maakt nadrukkelijk deel uit van de vraagstelling. Dit komt expliciet aan de orde bij de zwervjongeren die zich laten begeleiden door het Jongeren Informatiepunt (JIP) van BJ-Brabant. Impliciet krijgt het een plek door de aandacht voor cliëntenaantallen bij instellingen die mogelijk toeleidingsactiviteiten aanbieden. Ook de Sociale Dienst, waar zij uitkeringen verstrekt op briefadressen (voor zover als zodanig bekend), wordt hiertoe gerekend. Naast het gebruik van jaarverslagen van deze instellingen is dit overzicht aangevuld op basis van gesprekken met politie, jeugdzorg en de sociale dienst.

Het resultaat is een eerste totaaloverzicht van aantallen personen in risicosituaties. Deze cijfers en de geplande vervolgen hierop, worden gebruikt als indicatie voor de omvang en ontwikkeling van de doelgroepen die vallen onder het OGGZ beleid.

6.2. Omvang van de doelgroep

Een indicatie van de omvang van de doelgroep wordt primair gevonden onder de cliënten van de Stichting Maatschappelijke opvang (SMO).

Onder de aanname dat alle personen die **als dakloze of thuisloze** gebruik maken van de voorzieningen van maatschappelijke opvang of de verslavingszorg, ook te maken hebben met de

meervoudige problematiek als bedoeld onder de OGGZ, worden alle cliënten die gebruik maken van deze voorzieningen gerekend tot de doelgroep van OGGZ.

Als dakloos gelden degenen die geen eigen dak boven hun hoofd hebben. Degenen waar wij zicht op hebben zijn degenen die gebruik maken van de nachtopvang of de dagopvang. In totaal worden in de Peelregio worden 626 personen opgevangen in de zorg voor daklozen. Hiervan gelden er 323 als feitelijk dakloos. Als thuisloos (ook: residentieel dakloos genoemd) gelden degenen die zowel dag- als nachtopvang gebruiken; in de Peelregio gaat het over het geheel van 2006 om 303 personen in de reguliere 24-uursopvang.

Met dezelfde redenering worden allen, die zelf nog eigen huisvesting hebben maar in beeld zijn als mensen die **aan het verkommeren en verloederen** zijn, gerekend tot de doelgroep van OGGZ. Dit betreft diverse preventieprojecten en herstelprojecten van SMO en toeleiding hiertoe van de stichting Bemoeizorg. In totaal betreft dit 1.061 personen.

Dubbeltellingen

Er zijn cliënten die in de loop van een kalenderjaar van meer dan een voorziening, of van meer werksoorten binnen een voorziening, gebruik maken. Doordat in de jaarverslagen de werksoort als eenheid voor de verslaglegging gebruikt is, worden deze personen evenzovele malen dubbel geteld. Dit is bijvoorbeeld het geval bij degenen die tot de harde kern van cliënten behoren die gebruik maken van de dagbesteding voor verslaafde daklozen in de verslavingszorg. In het overleg over het Stedelijk Kompas bleek dat van de 90 personen uit het Jaarverslag 2006 er 39 al bij andere vormen van opvang genoemd worden; 51 personen zijn onder de reguliere kerninstellingen uitsluitend bekend als cliënt bij Novadic-Kentron. De dubbeltellingen zijn in het samenvattend overzicht zo veel mogelijk vermeden.

Een deel van de cliënten van andere instellingen maakt eveneens deel uit van de doelgroep voor openbare geestelijke gezondheidszorg. Dit betreft onder meer een (klein) deel van de cliënten bij Novadic-Kentron (verslavingszorg) en de GGZ (psychiatrie), maar ook bij andere instellingen kunnen cliënten staan ingeschreven die eigenlijk ook een beroep op OGGZ (toeleiding) kunnen doen. Dit deel is als zodanig niet herkenbaar in hun jaarverslagen.

Het zal duidelijk zijn dat hooguit enkele cliënten bij enige andere dienstverlenende instelling tot de directe doelgroep van de OGGZ gerekend kan worden. Het is niet bekend hoeveel personen dit betreft en of dit aspect in zorgtrajecten bij deze instellingen wordt meegenomen.

6.3. Ontwikkeling

De ontwikkeling in aantallen cliënten bij de reguliere kerninstellingen voor OGGZ-cliënten kan als indicatie dienen voor ontwikkelingen in de OGGZ-doelgroepen en voor groepen die in preventietrajecten te betrekken zijn. De ontwikkeling in geregistreerde aantallen cliënten, contacten en verdachten bij verwante probleemvelden is eveneens te zien als signaal. Deze informatie is gebaseerd op geaggregeerde gegevens zoals die te vinden is in jaarverslagen en kan van daaruit een basis vormen voor informatie over ontwikkelingen in de omvang van de problematiek. In aanvulling hierop hebben gesprekken plaatsgevonden met diverse gemeentelijke afdelingen, de politie en het Jongereninformatiepunt. De ontwikkeling wordt duidelijk uit vergelijking van opeenvolgende metingen (monitoring).

Van de 15 onderzochte signalen zijn er 5 waarin geen ontwikkeling te melden is, omdat er bij het samenstellen van dit rapport de gegevens van slechts één jaar bekend waren; bij 4 signalen is een toename te zien; bij 4 signalen is een afname te zien; bij 2 signalen toont de ontwikkeling in aantallen een wisselend karakter.

6.4. Witte plekken

Van een aantal personen is inmiddels bekend dat zij wel dak- of thuisloos zijn, terwijl zij niet verblijven bij de reguliere maatschappelijke opvang, of als cliënt staan ingeschreven bij de reguliere verslavingszorg aan daklozen of de stichting Bemoeizorg (een samenwerkingsinitiatief van verslavingszorg en geestelijke gezondheidszorg).

Dit is het geval bij zwerfjongeren die wel geregeld komen bij het Jongereninformatiepunt (JIP) van BJ Brabant, maar geen gebruik maken van de voorzieningen van SMO.

6.5. Vergelijking met andere gemeenten

Het bereik van de OGGZ is in Helmond en de overige Peelgemeenten behoorlijk goed geregeld. Naar het zich laat aanzien hebben we in deze regio met een groter aantal zwerfjongeren daadwerkelijk contact (naar verhouding uiteraard) dan in Nederland als totaal aan mogelijk aantal zwerfjongeren geschat wordt.

Ook het aantal bereikte dak- en thuislozen ligt in Helmond en de overige Peelgemeenten hoger (naar verhouding) dan het in Nederland geschatte aantal dak- en thuislozen. We staan hierin dichterbij een gemeente als Amsterdam en verslaan zelfs de gemeente Eindhoven.

Overlastcijfers bij de politie ondersteunen dit beeld. Geregistreerde overlast door dak- en thuislozen vinden we in de Peelregio veel minder vaak dan in de overige gemeenten in Zuidoost Brabant.